

הנודר מן המבושל פרק ששי נדרים

(א) כחובות סב: ע"ש כמה שטייטס, (ב) בכחובות סב. לימא וכן משמע בימות סב: ע"ש, (ג) בע"י לימא, (ד) בעיקר ע"ן סק' ו' אורה ישמעאלים מרגוב ירושלמי יעקב דסרקאין.

תורה אור השלם

1. יודע צדיק נפש בהמתו ורחמי רשעים אכזרי: משלי יב'

מוסף רש"י

דכלבא שבוע. שם אחד מעשרי ירושלים שכל הנכנס בניתו רעב כלבב היה ולא שבע (כחובות סב:). יודע צדיק נפש בהמתו. מה נהמתו וכו' כמו לרעים (משלי יב' שלי ושלכם שלה הורא. תורה שלמתי אני ושלמתי אתם על ידה הוא (כחובות סג).)

תוספות

דלי ציפתא. פירוש הגביה המחללת וסמן שימלא שם מעות הרבה נסם: גני בתיבנא. מחמת עוין: מנקיט ליה תיבנא. ממה שלחא לו בעשור: רבינא ליה ירושלים דרהבא. וכן עשה כדלימא בשבת (דף ט:). דלא דמי ליה. אינו ראוי והגון לך: אילא דספינתא. כל הספינות עושין להם איל של זמן פשרנות. פעם אחת הולכו תלמידי רבי עקיבא למעות הלכו אל מטרוניתא ללות ממנה אמרה להם איני מאמנת אמר לה רבי עקיבא מי את חפצה שאמן לך ערב אמרה לו מי שאמר והיה העולם ויס הגדול וכשהגיע הזמן תלה רבי עקיבא ולא בא הלכה על שפת היס אמרה רבש"ע היום תלה רבי עקיבא בערך והוא העמידך ערב לי מה עשה בת קיסר ונטלה קופסא מליאה כסף וזעז והטילה לים וצפה וצאת לאותו מקום ונטלה אותו ומלאה בה ממון גדול וכשתרפא רבי עקיבא בא אללה ואמר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שחלימתי בכותי הזמן נעשו הרי כל ממוןך צדי וסופרה לו כל העושה והכניסתי בבית גביה ותמנה לו מחמת גדולות:

דלי ליפסא. הגביה המחללת שהיה יושב עליה: ואמר ליה לשלוחא. לאלו לבימה: חזי מאי איכא. ראה כמה עושר יש לי. שנעשה לו נס ונתמלא כל אותו מקום זהובים: ואיתנסובת ליה כסיווא. צימות החורף: הוה גנו צי סיבנא. היו ימינו בין התבן שלא היו להם כרים וכסתות: קא מנקיט ליה סיבנא מן מווייה. היה מלקטו התבן משערו: אי הוי לי רמינא לך ירושלים דדבנא. אם יהיה לי סיפוק שאתעשר לעשה לך ירושלים של זהב צמי נפש שמצוירת בכל ענייני ירושלים והיינו דאמרין במסכת שבת (דף ט:). עיר ירושלים של זהב כדעבד ליה רבי עקיבא לדביתהו: אסא אליהו קרא אצבא וכו'. עבד הכי משום קורת רוח להן דלדידיה לא היה לו אפילו תבן כמו להם: שפיר עבד לך אבנך. דלדריך מנכסיה: חדא דלא דמי לך. שהוא גרוע ממך ועוד שמניחך באלמנות חיות שהרי הניחך כמה שנים (א): יודע לדיק נפש בהמתו. אית דאמרי דלדיה הוה ידעה דר' עקיבא הוה ואמרה ליה דלא מיתגניא בעיניה. ואית דאמרי דלא הוה ידעה אלא הכי קא אמרה דלדיק לא מצוה לדידיה: עלי ושלנס שלה היא. על מיני איעתר רבי עקיבא מן כלבא שבע. דפליג ליה בנכסיה: ומן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה מן עינא. עושין להן (א) מן אותו ענין של איל. ואית דגרסי מין עינא הו עושין כמין זאן של עץ והיו נותנים זו כספס: אנשייה על כוף ימא. ששכחו לאותו איל על שפת היס ומלאו רבי עקיבא: ומן גווא. תיבה: ארבעה זוי לספוא. ליורדי היס לריוח: אייתו לי מדעם. הביאו ימתין אדוניו עליו עד שביא לך יתר: דזימנא חדא טבעה ספינתא. וכל ממנונא דהוה בספינתא הוה מונח בהוא גוואח: ומן מטרוניתא. שפעם אחת הולכו חכמים ממון הרבה לבית המדרש וסיגרו את ר' עקיבא אל מטרוניתא אחת ולוה ממנה ממון גדול וכשתנה לו אמרה לו מי יהיה לי ערב שתפרע לי לזמן קבוע אמר לה מי שתלצה אמרה לו הקצ"ה והיס שהיה ביתה על שפת היס אמר לה ר"ע כן יהיה כשהגיע הזמן חלה ר"ע ולא היה יכול להביא הממון ילאת אותה מטרוניתא על שפת היס ואמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך כי לך וליס הזה האמנתי מעותי הכניס הקצ"ה רוח טעות בלבה של צנת קיסר ונכנסה לבית גמזי ונטלה קרטלית חרקה לים והשליכה היס לפתח ביתה של אותה מטרוניתא ונטלתה ולאחר זמן הביא לה ר' עקיבא הממון ואמר לה אל יחר לך שלא הבאתי לך הממון בזמן שקבענו שחלימתי אמרה לו יהא הכל שלך שממוני בא לידי בזמנו וספרה לו כל המעשה ונתנה לו מחנות גדולות ופטרתי לשלום: ומן

דלי ליפסא. מחללת: חזי מאי איכא. מעשה נכיס הוה נקיט: מן מווייה. היה מלקט התבן משערותיה: רמינא לך ירושלים דדבנא. תכשיט של זהב שירושלים מצוייר בה והכי עבד לה כדאיתא בפרק צמה אשה (שבת דף ט:). אסא אליהו אדמי להון כאנשא. כדי לנחם אותם ולהרחות להם שיש עניים יותר מהם: דלא דמי לך. שאינו דומה לך ממשפחה השונה כמותך: ואם להיכא. שלא היו להם בגדים ראויים: יודע לדיק נפש בהמתו. יודע הוא זה שנלעטעתי בשבילו: שלי ושלנס שלה הוא. תורתי ומורתם בשבילה היא שנתנה לי ענה לנימול לצי רב: אילא דספינתא. בכל ספינה היו עושין דמות איל מעץ לנחש ולסימן שתהא הספינה קלה בהליכתה כאלו והיו ממלאין אותו דיגרי זהב: ומן גווא. תיבה העשויה להלניע בתוכה ממון הספינה כדאמרין (ר"ה ו). צי גוא דרחמנא לשון אוצר: ומן מטרוניתא. פעם אחת הולכו ר"ע ותלמידיו מעות והלכו אל מטרוניתא אמרה לו לר"ע הרניי מלווה אותך ותהיה אחת לויה והקצ"ה ויס ערבים בדבר קבע ענה זמן לפרעון וכשהגיע זמנה הלכה אותה מטרוניתא על שפת היס אמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שר"ע חולה ולא היה צידו לפרוע חובו ראה שאחה ערב בדבר מיד נשמטית צמו של קיסר ונטלה ארנז והלכה לה לימים טעות ודיגרי זהב חרקה לתוך היס והיס הביאתו במקום שהיתה איתו מטרוניתא יושבת על שפת היס מיד נטלה אותו ארנז והלכה לה לימים נתרפא ר"ע וצא לו אלל ההיא מטרוניתא ומעותיו צידו לפרעון חובו אמרה לו חורמתי אלל הערב והוא פרע כל החוב והא לך מה שנתן לי יותר ומאותו ממון שהחזירה לו נתעשר ר"ע: ומן

דלי ציפתא ואמר ליה לשלוחא חזי מאי איכא מיהו לא ניהא לי דאיתנהי בהדין עלמא (ב) ר' עקיבא איתקדשת ליה ברתיה (דבר) דכלבא שבוע שמע (בר) כלבא שבוע אדרה הגאה מכל נכסיה אולא ואיתנסובה ליה בסיתוא הוה גנו בי תיבנא הוה קא מנקיט ליה תיבנא מן מווייה אמר לה אי הוואי לי רמינא לך ירושלים דדבנא אתא אליהו אדמי להון כאנשא וקא קרי אבבא אמר להו הבו לי פורתא דתיבנא דילדת אתתי ולית לי מידעם לאגונה אמר לה ר' עקיבא לאנתתיה חזי גברא דאפילו תיבנא לא אית ליה אמרה ליה זיל הוי בי רב אזל (ג) תרתי סרי שנין קמי דר' אליעזר ור' יהושע למישלם תרתי סרי שנין קא אתא לביתיה שמע מן אחורוי ביתיה דקאמר לה חד רשע לדביתהו שפיר עבד לך אבנך חדא דלא דמי לך ועוד (ד) [שבקך] ארמולות חיות כולהון שנין אמרה ליה אי צאית לדילי ליהו תרתי סרי שנין אחרנייתא אמר הוואיל ויהבת לי רשותא איהדר לאחורוי הדר אזל הוה תרתי סרי שני יאזוני תלמידי נפוק כולי עלמא לאפיה ואף היא קמת למיפק לאפיה אמר לה ההוא רשיעא ואת להיכא אמרה ליה יודע צדיק נפש בהמתו אתת לאיתחזויי ליה קא מרחן לה רבנן אמר להון הניחו לה שלי ושלכם שלה הוא שמע (בר) כלבא שבוע אתא ואיתשיל על גידריה וואשתריי ואשתרי (א) מן שית מילי איעתר רבי עקיבא מן כלבא שבוע מן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה (א) מין עינא זימנא חדא אנשייה על כוף ימא ימא אשכחיה אמר להו אייתי לי מרעם ולא אשכחו אלא גוואח על כוף ימא אתויה ליה אמרו ליה (א) עבד מרנא עליה אישתכח דהוה מלי דיגרי דזימנא חדא מבעת ספינתא (א) וכולי עיסקא הוה מחית בההוא גוואח ואישתכח בההוא זימנא דמן דסרוקיתא ומן מטרוניתא ומן

פירוש הרא"ש דלי ציפתא. הגביה המחללת וסמן על הנס שיראה שם מעות: דכלבא שבוע. עשיר גדול היה כדאיתא בפרק העוקץ (גיטין דף טו). רמינא לך ירושלים דדבנא. אם יודע צדיק נפש בהמתו יודע הוא זהב וכן הנקלחת עיר של זהב וכן עשה לה כדאיתא בפרק צמה אשה (ד' ט:). אתא אליהו בו. כדי לנחמם מלמד חסידים: מן עינא. עושין איל של זהב או של אחד ממין הלזן: גוואח. מחימת עץ גדול: מן אשכחיה וכו'. פעם אחת הולכו ישראל ללות מעות ולוה אותם ר' עקיבא ממטרוניתא אחת אמרה לו מי שאמר והיה העולם והיס הגדול יהיו ערבים שלי כשהגיע זמן הפרעון תלה ר"ע הלכה ועמדה על שפת היס ואמרה ידעתי שאלמלא שעבדו אויב את ר"ע היה פורע בזמנו מי שאמר והיה העולם והיס ילמינו ערבותם מה עשה הקצ"ה שלא רוח טעות בבתו של קיסר ונטלה קופסא מליאה ומלאה והטילה לים ומלאה ר"ע מחליו נטל צידו הממון והביאו לה אמרה לו כבר פרעו לי עבדיך לקחה כדי חובה והמוטר נתנה לו:

דלי ציפתא. הגביה המחללת וסמן על הנס שיראה שם מעות: דכלבא שבוע. עשיר גדול היה כדאיתא בפרק העוקץ (גיטין דף טו). רמינא לך ירושלים דדבנא. אם יודע צדיק נפש בהמתו יודע הוא זהב וכן הנקלחת עיר של זהב וכן עשה לה כדאיתא בפרק צמה אשה (ד' ט:). אתא אליהו בו. כדי לנחמם מלמד חסידים: מן עינא. עושין איל של זהב או של אחד ממין הלזן: גוואח. מחימת עץ גדול: מן אשכחיה וכו'. פעם אחת הולכו ישראל ללות מעות ולוה אותם ר' עקיבא ממטרוניתא אחת אמרה לו מי שאמר והיה העולם והיס הגדול יהיו ערבים שלי כשהגיע זמן הפרעון תלה ר"ע הלכה ועמדה על שפת היס ואמרה ידעתי שאלמלא שעבדו אויב את ר"ע היה פורע בזמנו מי שאמר והיה העולם והיס ילמינו ערבותם מה עשה הקצ"ה שלא רוח טעות בבתו של קיסר ונטלה קופסא מליאה ומלאה והטילה לים ומלאה ר"ע מחליו נטל צידו הממון והביאו לה אמרה לו כבר פרעו לי עבדיך לקחה כדי חובה והמוטר נתנה לו: